

Η θεολογική έννοια της περιχώρησης στην Τριαδολογία (Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η θεολογία της περιχώρησης

Μικρή παρουσίαση του βιβλίου του Καθηγητού Βασιλείου Τσίγκου

Πρόσφατα εκδόθηκε ένα σημαντικό πολυσέλιδο (πάνω από 400 σελίδες) βιβλίο από τον Καθηγητή της Δογματικής στο Ποιμαντικό Τμήμα της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης Βασίλειο Τσίγκο, με τον τίτλο «Περιχώρησις» και υπότιτλο «Θεολογικό περιεχόμενο του όρου και οι εφαρμογές του κατά τη Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας» (εκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2015).

Ο Καθηγητής Βασίλειος Τσίγκος μας έδωσε και στο παρελθόν κατάλληλα δείγματα αφ' ενός μεν της αρίστης κατάρτισέως του σε πατερικά κείμενα και αρίστης γνώσεως της αυθεντικής Δογματικής της Ορθοδόξου Εκκλησίας, αφ' ετέρου δε της ακαμάτου φιλοπονίας του, αφού ως εργατική μέλισσα περιέρχεται στον ανθώνα των κειμένων των Προφητών, Αποστόλων και Πατέρων, από όπου παραλαμβάνει το πολύτιμο νέκταρ και στην συνέχεια παράγει το εκλεκτό ορθόδοξο μέλι που παρατίθεται στα βιβλία του. Αυτό είναι διάχυτο και στο παρόν βιβλίο.

Το βιβλίο που παρουσιάζεται με αυτό το κείμενο αρχίζει με τα εισαγωγικά και στην συνέχεια χωρίζεται σε τρία κεφάλαια, ήτοι στο πρώτο με τίτλο «Η περιχώρηση των υποστάσεων της Αγίας Τριάδος», όπου ερμηνεύεται ο όρος περιχώρηση στην Τριαδολογία• στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Το Χριστολογικό περιεχόμενο του όρου περιχώρησης», όπου αναπτύσσεται η ένωση των δύο φύσεων στο Χριστό• και στο τρίτο κεφάλαιο με τίτλο «Ανθρωπολογικές εφαρμογές και προεκτάσεις της περιχώρησης και η σημασία τους», όπου γίνονται οι σχετικές αναλύσεις του όρου αυτού στο ανθρωπολογικό θέμα. Μετά τα βασικά τρία αυτά κεφάλαια υπάρχει το «επίμετρο» με τίτλο «Η πρόσληψη του όρου περιχώρησης στη σύγχρονη θεολογική σκέψη», στο οποίο γίνεται παρουσίαση πως οι σύγχρονοι θεολόγοι, κυρίως ετερόδοξοι, χρησιμοποιούν και παρερμηνεύουν τον όρο περιχώρηση, αφού με αυτόν τον όρο εξετάζουν κοινωνικά και κοινωνιολογικά θέματα. Στο τέλος του βιβλίου παρατίθενται τα συμπεράσματα, η βιβλιογραφία και οι πίνακες αγιογραφικών χωρίων, ονομάτων και όρων και θεμάτων.

Το βιβλίο είναι πολύ σημαντικό και άρτια δομημένο και δίνεται η δυνατότητα να αποφευχθεί ο σύγχρονος αντορθόδοξος όρος «κοινωνία προσώπων» στην Αγία Τριάδα και στους ανθρώπους, και να φανή η αξία του όρου περιχώρηση.

Η εξέταση δε του όρου περιχώρηση πραγματοποιείται «σε τρία αλληλοσυνδεόμενα και εν μέρει αλληλοπεριχωρούμενα πλαίσια: Στο Τριαδολογικό, που αναφέρεται στη περιχώρηση των υποστάσεων της Αγίας Τριάδος, στο Χριστολογικό, που αφορά στη περιχώρηση των φύσεων στην μία υπόσταση του Θεού Λόγου, και στο ανθρωπολογικό, δηλαδή στις ακολουθίες και προεκτάσεις της περιχώρησης γιαολόκληρη την Δημιουργία, με κέντρο τον άνθρωπο και την προοπτική της κατά χάριν θεώσεώς του εντός της Εκκλησίας».

Επειδή πολλές φορές σε κείμενά μου αμφισβήτησα και κατέκρινα τον σύγχρονο περσοναλισμό με τις κακόδοξες ερμηνείες και προεκτάσεις του, και ομιλούσα κυρίως για την αλληλοπεριχώρηση και αλληλοενοίκηση των Προσώπων της Αγίας Τριάδος, καθώς επίσης για την θέωση του ανθρώπου με την μέθεξη της ακτίστου Χάριτος του Θεού, γι' αυτό χάρηκα ιδιαιτέρως διαβάζοντας αυτό το βιβλίο.

Στην συνέχεια θα κάνω μερικές επισημάνσεις προς χάριν των αναγνωστών, για να ενημερωθούν ως προς το περιεχόμενο του βιβλίου, και για να καταλάβουν την μεγάλη αξία του.

1.Ο όρος και η θεολογική έννοια της περιχώρησης

Η λέξη περιχώρηση προέρχεται από το ρήμα «περιχωρέω-ώ». Ενώ στην «κλασσική

ελληνική γραμματεία» έχει την σημασία του «κάνω χώρο σε κάποιον, υποχωρώ, προχωρώ, έχω ορισμένη χωρητικότητα, περιέχω, περιλαμβάνω, κοινώς χωράω», εν τούτοις στην εκκλησιαστική παράδοση έχει διαφορετική σημασία. Ο Καθηγητής επισημαίνει ότι έγιναν ζυμώσεις, διά μέσου των αιώνων, στο θέμα αυτό, από τους Απολογητές, τον άγιο Ειρηναίο, τον Μέγα Αθανάσιο, τους Καππαδόκες Πατέρες ως τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή και τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό. Ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο «περιχώρησις με μία αυστηρά θεολογική έννοια, προς δήλωση της ενότητας των φύσεων στο πρόσωπο του Θεού Λόγου» ήταν ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, και αργότερα αυτός ο όρος εμπλουτίστηκε από τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή. Εκείνος που τον ανέπτυξε περισσότερο ήταν ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός και οι μεταγενέστεροι Πατέρες. Έτσι, ο όρος περιχώρηση χρησιμοποιήθηκε στην Τριαδολογία και την Χριστολογία κυρίως με την έννοια του «αλληλοδιαπερνώ».

Για να διαπιστωθεί ποιά είναι η θεολογική έννοια του όρου περιχώρηση στο βιβλίο αυτό γράφεται ότι στην Τριαδολογία το ρήμα περιχωρέω «έχει την έννοια του αλληλοδιαπερνώ», οπότε το ουσιαστικό περιχώρηση «ως θεολογικός όρος, δηλώνει μεταξύ άλλων τη συνύπαρξη των θείων ομοούσιων υποστάσεων της Αγίας Τριάδος• την αΐδια παρουσία, την αμοιβαία διείσδυση της μίας υπόστασης στηνάλλη, την ενύπαρξη της μίας εντός των δύο άλλων, την αλληλοενύπαρξη και την αλληλόενοίκηση των τριών θείων υποστάσεων». Αυτή η περιχώρηση των προσώπων της Αγίας Τριάδος είναι συνέπεια «της ακολουθίας του ομοουσίου» αφού τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος έχουν την ίδια φύση-ουσία.

Ενώ στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία «η θεότητα είναι κατά κανόνα στατική και ακίνητη», αφού κατ' αυτήν (την φιλοσοφία) «η κίνηση αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα των ατελών όντων» και η θεότητα ως τέλεια είναι ακίνητη, κατά την Ορθόδοξη θεολογία ο Τριαδικός Θεός είναι «ζων, κοινωνικός και κινητικός». Οι θεούμενοι γνωρίζουν την κοινωνικότητα του Θεού από την φανέρωσή Του στους Προφήτες, Αποστόλους και Πατέρας, οι οποίοι έκαναν σαφή διάκριση μεταξύ Θεολογίας και Οικονομίας. Αυτό δεν είναι θέμα φιλοσοφίας, αλλά θεολογίας-θεοπτίας. Οι άγιοι μετέχουν της ενεργείας του Τριαδικού Θεού και γνωρίζουν αυτήν την κίνηση του Θεού προς τα έξω, αλλά βεβαιώνουν και την συνύπαρξη και διείσδυση της μίας υπόστασης στην άλλη υπόσταση.

Στην Χριστολογία ο όρος περιχώρηση έχει τις σημασίες «του αλλάζω θέση με, διεισδύω αμοιβαία και αλληλοδιαπερνώ». Στο Χριστολογικό δόγμα ο όρος περιχώρηση χρησιμοποιείται με τις έννοιες «αλληλοενύπαρξη και αλληλεπίδραση δύο τελείων πλην όμως ανομοίων φύσεων, ακτίστου και κτιστής, της θείας και της ανθρωπίνης στο πρόσωπο του Θεού Λόγου». Ο όρος περιχώρηση χρησιμοποιείται

εναλλακτικά με τον όρο «αντίδοση» των ιδιωμάτων των δύο φύσεων στην μία υπόσταση του Λόγου. Υπάρχει, όμως, διαφορά στην Χριστολογία από την Τριαδολογία. Ενώ στην Τριαδολογία υπάρχουν τρεις ομοούσιες υποστάσεις, στην Χριστολογία η περιχώρηση γίνεται σε δύο ανόμοιες φύσεις (θεία και ανθρωπίνη), αλλά στην περίπτωση αυτή η θεία φύση διεισδύει στην ανθρώπινη φύση και όχι το αντίστροφο, όπως σε ένα πεπυρακτωμένο κάρβουνο, το πυρ εισέρχεται μέσα στο κάρβουνο.

Στην ανθρωπολογία ο όρος περιχώρηση εμπνέει και καθορίζει «τον τρόπο της κατά Θεόν ζωής» του ανθρώπου ως μέλους της Εκκλησίας. Με τον όρο αυτόν δηλώνεται «η ένωση του ανθρώπου με τον Θεό» που χαρακτηρίζεται ως κατά Χάριν θέωση του ανθρώπου, μέσα στην ζωή της Εκκλησίας. Αυτό έχει χαρακτηριστεί ως «τρίτος τύπος περιχώρησης», που είναι εφαρμογή και συνέπεια, τηρουμένων των αναλογιών, «από την τριαδολογική και χριστολογική ερμηνεία της περιχώρησης». Δεν είναι απόλυτα ακριβής αυτός ο όρος για τον άνθρωπο ως «τρίτος τύπος περιχώρησης» και «δεν συγκρίνεται ούτε ταυτίζεται με την χριστολογική σημασία της περιχώρησης των φύσεων» στην υπόσταση του Λόγου, αλλά υπάρχουν συνέπειες στην θέωση του ανθρώπου εντός της Εκκλησίας. Οι άγιοι, κατά την θεοπτία τους, μετέχουν της ακτίστου ενεργείας του Θεού και το σώμα τους φωτίζεται, θεούται και το πρόσωπό τους λάμπει, όπως έλαμπε το πρόσωπο του Θεόπτου Μωϋσή όταν κατέβαινε από το όρος Σινά, και όπως έλαμψε το πρόσωπο του Πρωτομάρτυρος Στεφάνου, που φαινόταν ως πρόσωπο αγγέλου.

Το κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του ανθρώπου τον καθιστά από την δημιουργία του «σχεσιακό, μετοχικό και περιχωρητικό», και «ο άνθρωπος ερμηνεύεται περιχωρητικώς, καθώς σχετίζεται και περιχωρεί εντός του σύμπασα η Δημιουργία».

[Συνεχίζεται]